

kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.nm@regeringskansliet.se

Remissvar Svenskt Vatten

Ökad va-beredskap (SOU 2024:82)

Diarienummer KN2024/02460

Sammanfattning

Svenskt Vatten tillstyrker i grunden samtliga förslag som presenteras i betänkandet, några utifrån att de justeras och förtydligas, och i detta remissvar finns Svenskt Vattens samlade synpunkter. Vi vill också inledningsvis understryka vikten av en skyndsam beredning av utredningens förslag så att riksdagsbeslut om nya regler kan fattas under innevarande mandatperiod.

När det gäller förslagen som stärker de ekonomiska förutsättningarna för va-organisationerna tillstyrker Svenskt Vatten förslagen och anser att de bör genomföras snarast för att underlätta den ekonomiska planeringen. Det handlar om:

- förslaget till utökad möjlighet till fondering så att de omfattar alla typer av investeringar, även reinvesteringar
- förtydligande rörande utjämning av uppkomna överskott så att dessa går att i anspråk inom 5 år i stället före dagens uppfattning om 3 år
- förslaget att samtliga kommuner ska ha en investeringsplan som är antagen i kommunfullmäktige
- bedömningen att det borde inrättas ett Va-ekonomiskt råd som kan formulera tydliga ekonomiska spelregler utifrån flera lagstiftningar

Utmaningarna för de kommunala va-organisationerna blir allt fler och det är därför välkommet med ett förslag till en samordnad insats för att progressivt ge förutsättningar för mer samverkan mellan kommuner. För att hantera investeringsbehoven, nya lagkrav, ökade krav från invånare och den dagliga driften är det nödvändigt för många att samverka, framför allt för att ha tillgång till de kompetenser som behövs. Svenskt Vatten tillstyrker förslaget och ser gärna att medel snabbt tillskjuts enligt förslaget så att arbetet kan starta relativt omgående.

Svenskt Vatten tillstyrker förslaget till investeringsprogram. Programmet är ett välkommet tillskott i arbetet med beredskapsuppbyggnaden och klimatanpassningen och kan göra stor skillnad i att det arbetet får en extra skjuts.

Det kommer dock inte lösa den övergripande finansieringsproblematiken för va-verksamheterna där vi ser att:

- lånebehoven för investeringar ökar kraftigt och med det kapitalkostnaderna,

- kostnaderna för drift och underhåll ökar med allt högre krav från EU, myndigheter och allmänhet

Sammantaget ger det kraftigt ökade va-taxor, och skillnaden mellan stora och små kommuner (oftast på grund av demografi och storleken på va-infrastrukturen) kommer öka för varje år som går. Redan idag är skillnaden 600% mellan den kommun som har den billigaste taxan för en normalvilla jämfört med den dyraste.

Svenskt Vatten har förståelse för att det var en alltför stor utmaning att hantera en ny finansieringsmodell för va-verksamheten inom direktivet för det nu presenterade betänkandet, men det är nödvändigt att en utredning med ett uppdrag att även skapa robusta finansieringsförutsättningar över tid för va-verksamheterna kommer till stånd.

Svenskt Vatten anser att Regeringen snarast bör tillsätta en utredning med uppdraget att genomlysna och föreslå förändringar av dagens finansieringsmodell av kommunala vattentjänster (VA). För att säkra en långsiktigt hållbar finansiering av dagens och framtidens vattentjänster. Utredningen bör särskilt analysera investeringsbehov, effektiv avgiftsmodell och alternativa finansieringsmodeller.

Svenskt Vatten stödjer förslagen rörande etappmål för god infrastruktur för vattentjänster. Det är viktigt att notera att förslaget om en förnysetakt på 1% 2040 rör ett nationellt snitt, det är inte ett krav som gäller för varje kommun. Om alla kommunerna i enlighet med förslagen har en förnyelseplan för va-ledningarna senast 2030 och reinvesteringarna sedan följer planen, kan siffran 1% komma att behöva justeras. Erfarenhetsmässigt är det en någon för hög takt fram till 2040 i de kommuner som har en ordentligt framtagen plan att följa.

Förslaget om att varje kommun ska ha en beredskapsplan som är antagen av kommunfullmäktige tillstyrkes, och det är viktigt att en vägledning kring innehållet kommer på plats samtidigt som kravet införs. En beredskapsplan för va-verksamheten är nödvändig och bör innehålla det som idag finns i form av nödvattenplaner, nödavloppsplaner och kompletteras med riktlinjer för möjligheter att prioritera angelägna allmänna intressen. En samordning med kommunens övergripande beredskapsplanering är självklar, och beredskapsplanen för va-verksamheten bör vara ett delunderlag i kommunens totala beredskapsplan. Oavsett om kommunen har ett aktivt arbete eller inte med sin övergripande beredskapsplanering är det av yttersta vikt att vatten- och avloppstjänsterna fungerar och därmed är det bra med den tydlighet i lagstiftning som föreslås i betänkandet.

Svenskt Vatten tillstyrker också förslagen att ge flera myndigheter i uppdrag att ta fram vägledning och föreskrifter kopplat till utredningens förslag, men även där sådana saknas i relation till befintlig lagstiftning, då framför allt för vattentjänstplaner enligt 6a - 6d §§ lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV). I Riksrevisionens rapport RiR 2025:2 "Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster" konstateras att avsaknaden av en statlig vägledning för vattentjänstplanerna bidragit till att syftet med lagstiftningen inte tydliggjorts och effekten av den införda lagstiftningen sannolikt blir svag.

Svenskt Vatten ser också positivt på de förändringar som föreslås i LAV kopplat till kommunens möjlighet att utfärda föreskrifter och föreläggande. Så som förslagen är

formulerade i betänkandet kan dessa verktyg endast användas efter att ett krisläge uppstått, inte för att förhindra att det uppstår. Förändringar bör göras vid genomförandet så att verktygen kan användas för att förhindra att ett krisläge uppstår.

Det är bra att vattentjänstplanerna ska ta hänsyn till klimatförändringar och inte bara skyfall. Svenskt Vatten tillstyrker förslaget.

Kravet på utvidgad särredovisning av va-verksamheten är välkommet och tillstyrkes. För att få en ännu större effekt på va-beredskapen borde det gå ännu längre och kräva en tydlig egen revision av va-verksamheten och hur den uppfyller kraven i LAV oavsett i vilken form kommunen bedriver sin va-verksamhet.

Svenskt Vatten delar utredningens bedömning att det är nödvändigt att det finns ett övergripande arbete och en strategi för hushållning med vattenresursen. Det behövs ett helhetsgrepp som innefattar hela avrinningsområdet för ett vattendrag, och som hanterar både översvänningsproblematik och torka. Till det behövs ett tydligt mandat och ansvar hos någon myndighet att inte bara ta fram planeringsdokument, utan även ha beslutsmandat när så krävs. Svenskt Vatten stöder förslaget att ge det uppdraget till Havs- och vattenmyndigheten.

Förslagen som rör krav på reservkapacitet och lagerhållning behöver förtydligas i ett nästa led i enlighet med det som föreslås i utredningen. Kostnaderna för att åstadkomma lösningar kan bli väldigt höga, eller hanterbara, helt beroende på hur kraven formuleras. Svenskt Vatten tillstyrker förslagen, men framhåller att det samtidigt med införandet behöver finnas vägledning och föreskrifter på plats. Direktiven till dessa bör vara skrivna så att kostnaderna blir hanterbara för kommunerna. Svenskt Vatten anser att dessa åtgärder inte ska finansieras genom va-avgifter, utan genom statens satsningar på civilt försvar, då de inte kan ses nödvändiga kostnader i vattentjänstlagens mening.

Svenskt Vatten tillstyrker samtliga förslag som leder till en större samordning kring vattenfrågorna, både mellan myndigheter och mellan departement. Dagens läge med ansvaret för vatten- och avloppsfrågorna uppdelade på flera departement och många myndigheter medför en risk att resurser satsas på fel frågor ur ett samlat perspektiv.

Kommentarer och ställningstagande till förslag och bedömningar i enlighet med betänkandets disposition

Svenskt Vatten är imponerade av det underlag som samlats in för att ge en rättvisande bild av dagens läge. Väldigt många va-organisationer och kommuner har fått ge konkret input under utredningens arbete. På grund av den breda förankringen kan det konstateras att det är relevanta och genomförbara förslag som presenteras.

Förslagen har sin grund i nödvändiga behov och förbättringar som identifierats för att skapa en robust vardag och i förlängningen en robust va-beredskap hos Sveriges va-organisationer och kommuner.

I följande kapitel ges mer detaljerade synpunkter och förslag till förändringar som skulle

ytterligare öka betänkandets tydlighet och genomslagskraft vid genomförandet.

Förslag och bedömningar i betänkandet som inte kommenterats tillstyrkes av Svenskt Vatten.

Kolumnen till vänster är text ur betänkandet och kolumnen till höger innehåller Svenskt Vattens kommentarer och ställningstaganden.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster

Sid 35	Flera av förslagen i betänkandet innebär att det blir allt viktigare att hålla isär de tre vattentjänsterna dricksvatten, spillvatten och dagvatten, då både förutsättningar och regelverk blir mer specifika. Begreppet och definitionen av avloppsvatten är i allt fler sammanhang en otydlig och förlegad sammanslagning av spill- och dagvattentjänsterna. Svenskt Vatten anser därför att förslaget rörande den samordnade legaldefinitionen av begreppet dagvatten i vattentjänstlagen (LAV) och plan- och bygglagen samt att dagvattenhantering synliggörs som en vattentjänst i LAV bör införas i enlighet med tidigare förslag i SOU 2023:72 En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande. En kommande proposition bör också göra tydligt att synliggörandet inte påverkar hur dränvatten och dagvatten får ledas bort. Förslag till lagtext från SOU 2023:72: 2 § <i>dagvatten: regn- eller smältvatten som inte tränger ned i marken eller som avrinner på markyta eller konstruktion,</i> <i>dagvattenhantering: bortledande eller annat omhändertagande av dagvatten från ett område med samlad bebyggelse</i> Med förändringen följer också en del följdförändringar i övriga delar som berör avloppsvattendefinitionen.
--------	--

Sid 37 6 e § <i>Det ska finnas en aktuell beredskapsplan i varje kommun. Kommunfullmäktige beslutar om antagande och ändring av en beredskapsplan.</i>	Förtydliga att det rör sig om en beredskapsplan för de allmänna va-systemen, dvs en beredskapsplan för de allmänna vattentjänsterna. En generell beredskapsplan för kommunen ska tas fram utifrån annan lagstiftning och beredskapsplanen för de allmänna vattentjänsterna bör vara ett delunderlag i en sådan.
Sid 38 6 h § <i>Det ska finnas en aktuell plan för investeringar och förvaltning av de tillgångar som ingår i de allmänna va-anläggningarna i varje kommun.</i>	Förslag till förtydligande: <i>Det ska finnas en aktuell plan för investeringar och tillgångsförvaltning av de tillgångar som ingår i de allmänna va-anläggningarna i varje kommun.</i> Förvaltning syftar till enbart driftåtgärder och inte investeringsåtgärder och den föreslagna skrivningen leder tanken fel.
Sid 40 23 a § <i>Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, kommunen får meddela föreskrifter om användningen av allmänna va-anläggningar för att möjliggöra prioritering enligt 10 a §.</i> 23 b § <i>Kommunen får meddela förelägganden och förbud om användningen av allmänna va-anläggningar för att möjliggöra prioritering enligt 10 a §. Kommunen får bestämma att ett sådant beslut ska gälla omedelbart även om det överklagas. Beslutet får förenas med vite.</i>	Den föreslagna formuleringen innebär att förslagen i 23 a § och 23 b § endast kan användas <u>efter</u> att ett krisläge uppstått, inte för att förhindra att det uppstår. Förändringar bör göras vid genomförandet så att verktygen kan användas för att <u>förhindra</u> att ett krisläge uppstår Förslag till komplettering: <i>... för att möjliggöra prioritering enligt 10 a § samt för att undvika att ett fredstida krisläge uppstår.</i>

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:701) om allmänna vattentjänster

Sid 43 2 § Kommunen får meddela ytterligare föreskrifter om användningen av allmänna	Förslag till komplettering: <i>... för att möjliggöra prioritering enligt 10 a</i>
--	---

va-anläggningar. <i>Kommunen får meddela föreskrifter om användningen av allmänna va-anläggningar för att möjliggöra prioritering enligt 10 a § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster.</i>	<i>§ samt för att undvika att ett fredstida krisläge uppstår.</i>
---	---

5. Förstärkt beredskap

5.2 Krav på reservkapacitet bör förtydligas

Förslag: Huvudmannen för den allmänna va-anläggningen ska ordna de anordningar som behövs för att va-anläggningen ska kunna tillgodose skäliga anspråk på reservkapacitet.	I det fortsatta arbetet är det viktigt att förtydliga vad som menas med reservkapacitet. I utredningen anges tillgång till kritiska varor och reservdelar, liksom tillgång till reservvattentäkter och reservreningsverk. Att bygga reservvattenverk som inte ska användas i den ordinarie produktionen kan rimligtvis inte vara det som avses, därför behöver begreppet reservkapacitet också inrymma åtgärder och lösningar som skapar redundans i systemen. En kommun kan exempelvis identifiera avställda vattentäkter/borrar och förbereda dem så att de går att nyttja vid en krigssituation. Detta är även ett exempel på en åtgärd som enligt Svenskt Vattens mening ska finansieras på annat sätt än via va-avgiften då det syftar till krigsberedskap och inte är åtgärder för den dagliga driften av de allmänna va-systemen och de störningar som kan uppkomma där.
---	--

5.3 En prioriteringsskyldighet bör införas

Förslag: Under fredstida krissituationer och höjd beredskap ska de allmänna va-anläggningarna drivas så att så att angelägna allmänna intressen prioriteras. För att åstadkomma detta utökas syftet med vattentjänstlagen. Vidare införs en definition av begreppet fredstida krissituationer som överensstämmer med nuvarande definition i	Betänkandet tydliggör att: <i>Det ska betonas att en prioritering inte innebär garantier för tillräckliga leveranser, eller några leveranser alls. Verksamheter som i dag är beroende av att vatten och avlopp tillhandahålls genom de allmänna va-anläggningarna behöver alltså planera och bygga upp sin</i>
--	--

förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.	<i>verksamhet så att denna kan fortgå även om dessa leveranser skulle inskränkas eller upphöra helt.</i> Svenskt Vatten vill också betona detta och kan konstatera att det kan behöva tydliggöras i beredskapsplanerna att det trots att en verksamhet finns med bland de prioriterade angelägna allmänna intressena så är verksamheten inte garanterad dricksvatten eller avlopp, utan behöver ha egen beredskap. Det kan uppfattas som motsägelsefullt att både vara prioriterad, och samtidigt ska verksamheten ha egen beredskap och kunna klara sig själv.
---	--

5.4 Krav bör ställas på beredskapsplanering

Förslag: Det ska finnas en aktuell beredskapsplan i varje kommun. Kommunfullmäktige beslutar om antagande och ändring av en beredskapsplan. Kommunfullmäktige ska varje mandatperiod pröva om beredskapsplanen är aktuell med hänsyn till behovet av beredskapsåtgärder.	Se kommentar till sid 37. Svenskt Vatten förslår att beredskapsplanen för de allmänna vattentjänsterna ska innehålla dagens nödvatten- och nödavloppsplaner samt riktlinjer för möjligheter att prioritera angelägna allmänna intressen. En beredskapsplan för de allmänna vattentjänsterna kan komma att innehålla information som behöver beläggas med sekretess. Det är viktigt att vägledningen inkluderar hur sådana frågor ska hanteras.
---	--

5.5.1 Kommunala föreskrifter

Förslag: Kommuner ska ges möjlighet att meddela särskilda föreskrifter om användningen av allmänna va-anläggningar för att möjliggöra prioritering av angelägna allmänna intressen under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Regeringen bemyndigas att ge kommuner denna föreskriftsrätt.	Se tidigare kommentar angående Författningsförslag sid 43. ”Den förslagna formuleringen innebär att förslagen i 23 a § och 23 b § endast kan användas <u>efter</u> att ett krisläge uppstått, inte för att förhindra att det uppstår. Förändringar bör göras vid genomförandet så att verktygen kan användas för att <u>förhindra</u> att ett krisläge uppstår”
--	---

5.5.3 Förbud och förelägganden i det enskilda fallet

Förslag: Kommunen får meddela förelägganden och förbud som begränsar användningen av allmänna va-anläggningar för att möjliggöra prioritering av angelägna allmänna intressen under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Kommunen får bestämma att ett sådant beslut ska gälla omedelbart även om det överklagas. Beslutet får förenas med vite.	Se kommentar till 5.5.1 Kommunala föreskrifter.
--	---

5.6 Följdföreskrifter om driften under fredstida krissituationer och höjd beredskap

Förslag: Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ska få meddela föreskrifter om åtgärder för att allmänna va-anläggningar ska kunna drivas under fredstida krissituationer och höjd beredskap.	Här bör det läggas till att föreskrifterna får avse åtgärder för att hindra att fredstida krisläge uppstår.
---	---

6. Klimatanpassning för robusta vattentjänster

6.3.2 Åtgärder för att minska mängden tillskottsvatten

Bedömning: Mängden tillskottsvatten till allmänna va-anläggningar behöver minska, både för att undvika skador på anläggningen och på enskild egendom och miljön. Den kommunala fysiska planeringen behöver i ökad grad omfatta åtgärder för att minska mängden tillskottsvatten till de allmänna va-anläggningarna. Fastighetsägare behöver åtgärda brister i sina va-installationer. Huvudmannens kontroll av bristande va-installationer behöver öka. Staten bör överväga stimulansåtgärder i form av statliga bidrag till fastighetsägare. Utformningen av ett sådant stöd kan utredas av Naturvårdsverket i samverkan med Boverket.	Utredningen pekar på det faktum att oavsett om de allmänna va-systemen är åtgärdade kommer problemen med tillskottsvatten att kvarstå om inte åtgärder utförs i den del av ledningssystemen som ligger på fastighetsägarens ansvar. Svenskt Vatten förslår att Boverket ges ett uppdrag att ta fram regler för underhåll och åtgärdande av brister i fastighetsägarnas va-installationer, alternativt att det tydliggörs att kommunen har rätt att ställa krav på fastigheternas va-installationer i kommunens föreskrifter enligt bemyndigandet i 23 § vattentjänstlagen och 2 § förordningen (2007:701) om allmänna vattentjänster . Svenskt Vatten stöder förslaget att ett stöd riktat till fastighetsägare tas fram för att underlätta att åtgärder kommer till stånd inne på fastigheterna.
--	--

7. Försörjningsberedskap för allmänna vattentjänster

7.3.3 Förmåga att beredskapslagra

Förslag: Regeringen ger beredskapssektorn för Livsmedelsförsörjning och dricksvatten, genom sektorsansvarig myndighet Livsmedelsverket, i uppdrag att utreda behovet av nationell lagerhållning av varor och material för allmänna vattentjänster. I uppdraget bör ingå att utreda dels vilka varor som kan behöva lagerhållas nationellt, dels hur nationella beredskapslager kan inrättas. Uppdraget bör göras i dialog med MSB, SKR, Svenskt Vatten och övriga relevanta aktörer. Regeringen ger Naturvårdsverket i uppdrag att utreda behov av och ta fram ett koncept för nationella förstärkningsresurser för avlopp liknande det som finns för dricksvattenförsörjning genom VAKA. Uppdraget bör göras i samverkan med Livsmedelsverket, MSB och länsstyrelserna.	Svenskt Vatten vill framföra att det är ytterst viktigt att detta arbete kommer i gång snarast. Behovet av lokal lagerhållning är direkt beroende av hur den nationella lagerhållningen utformas. Svenskt Vatten instämmer i utredningens skrivning att <i>"Behovet av lokal och nationell beredskapslagring för insatsvaror för vattentjänster behöver analyseras vidare."</i> Det är i dagsläget svårt att direkt se likheten med VAKA, då den typ av akuta situationer inte uppstår på avloppsreningsverken. Ett syfte med denna funktion skulle kunna vara att ansvara för den nationella lagerhållningen eller att den får ett uppdrag att tillhandahålla ett nationellt lager av mobil reservkraft specifikt riktat till vatten- och avloppssektorn.
---	---

7.3.4 Förmåga att upprätthålla eller styra om produktionen

Bedömning: Förmågan att upprätthålla vattentjänster är beroende av att det finns en byggnads- och reparationsberedskap samt en tillverkningsberedskap. Transporter, fordon och personal är avgörande för att upprätthålla en försörjningsberedskap för vattentjänster. Stärkt beredskap för byggnation, reparation, tillverkning, transporter, fordon och personal behöver i första hand hanteras genom en nationell struktur och systematik. För att upprätthålla en kontinuerlig leverans av vattentjänster behöver kommunerna planera för en reservkapacitet. Reservvatten är en viktig del i kommunernas reservkapacitet.	Kommunala va-verksamheter är idag beroende av entreprenörer för tillgång till grävmaskiner, lastbilar och kranbilar med tillhörande grävmaskinsförare och chaufförer för att kunna utföra arbete på va-ledningar och övriga anläggningar. Dessa nödvändiga resurser behöver det finnas ett system för att binda upp till de kommunala va-verksamheterna på ett säkrare sätt än genom avtal. Se kommentar till 5.2 Krav på reservkapacitet bör förtydligas. Om en kommun kan skapa redundans från råvatten till tappkran exempelvis genom
---	---

	samverkan med andra kommuner där kommunerna använde varandra som reserv, så skapas ett redundant system för både vardag och kris.
--	---

8. Stärkt arbete på nationell nivå

8.2.1 Nytt etappmål om god va-infrastruktur

Bedömning: Det behövs en nationell målsättning för en god va-infrastruktur. En väl fungerande va-infrastruktur bidrar till ett förbättrat tillstånd i den svenska miljön och till kontinuerliga leveranser av vattentjänster. Ett etappmål tydliggör behovet av ökat underhåll av allmänna va-anläggningar och gör det lättare att nå flera av miljömålen. Förslag: Regeringen beslutar om ett etappmål för en god infrastruktur för allmänna vattentjänster i syfte att bidra till miljömålen uppfyllnad och följa upp kommunernas arbete. Etapp-målet innebär att: • Alla kommuner har senast år 2030 genomfört en kartläggning och tagit fram en planering för förnyelse och klimatanpassning av den allmänna va-anläggningen samt påbörjat genomförandet av åtgärder. • Den samlade nationella förnyelsetakten för va-ledningar ska öka årligen tills den har nått minst 1 procent år 2040. Boverket får i uppdrag att ansvara för uppföljning, utvärdering och rapportering av etappmålet i samverkan med Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.	Svenskt Vatten stödjer förslaget om ett nationellt etappmål om god infrastruktur. Det kan förtydligas att: När det gäller arbetet med planering för förnyelse så finns det stöd i Svenskt Vattens publikation P116 Förnyelseplanering av VA-ledningsnät. Det bör finnas en plan för ledningsnäten för de kommande 100 åren, men också reinvesteringsplaner för reningsverk, vattenverk, pumpstationer, tryckstegringar m m. Dessa kan nog vara 10 till 20-åriga i normalfallet. När det gäller målet om 1% så är det viktigt att notera att det handlar om <u>ett nationellt snitt</u> som ska vara på 1% senast 2040. Det är alltså inte varje enskild kommun som ska ligga på 1%. Om alla gör en plan enligt P116 lär 1% vara rent för högt som nationellt snitt 2040. De allra flesta som gör sin plan enligt P116 landar en bra bit under 1% när vi ser fram till 2040. Men om inte kommunerna kommer i gång med sin planering och börjar följa den så är ett nationellt snitt på 1% rimligt. Svenskt Vatten samlar i dagsläget in den data som behövs för att bedöma hur väl målet uppfylls i den årliga driftundersökningen i VASS, och bidrar gärna med den informationen till ansvariga
---	--

	myndigheter så att det inte byggs upp parallella system för faktainsamling. Svenskt Vatten ansvarar exempelvis idag för den nationella insamlingen av data rörande biogas på uppdrag av Energimyndigheten.
--	--

8.3.3 Myndigheternas arbete behöver samordnas

Bedömning: De förslag vi lämnar i detta betänkande medför behov av samordning mellan berörda aktörer. Formerna för myndighetssamverkan behöver ses över så att myndigheternas samordning blir så ändamålsenlig och effektiv som möjligt. Förslag: Regeringen ger Livsmedelsverket i uppdrag att, i samverkan med Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna, se över hur de, och andra berörda myndigheter, kan samordna sitt arbete med vattentjänstfrågor. Bland annat SGU och Boverket bör rådfrågas. Uppdraget bör innefatta samordningen av frågor som rör vattenförsörjning och avloppshantering, tillgång till och fördelning av vattenresurser samt beredskapsfrågor kopplat till dessa. Myndigheterna bör även få i uppdrag att utreda en myndighetsgemensam digital kunskapsplattform för vattentjänster. Syftet med en sådan plattform är att ge samlad information om myndigheternas arbete inom detta område till stöd för kommuner och andra aktörer.	Behovet av en myndighetsgemensam digital kunskapsplattform som samlar alla vägledningar, föreskrifter och krav från olika myndigheter inom området är stor och arbetet bör startas omgående. I det arbetet bör motstridigheter mellan olika vägledningar, föreskrifter och krav hanteras. På samma sätt bör prioriteringar mellan olika myndighetskrav ses över och eventuellt förtydligas, eller införas där sådana saknas men bedöms behövas.
--	---

8.4.1 Föreskrifter och vägledning om beredskapsåtgärder

Bedömning: Kommunerna har behov av statlig vägledning med tydliga planeringsförutsättningar för driften av allmänna va-anläggningar under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Även länsstyrelserna har behov av vägledning för sitt stödjande arbete gentemot kommunerna. Förslag: Regeringen bemyndigar Livsmedelsverket och Naturvårdsverket att meddela föreskrifter om åtgärder för att allmänna va-anläggningar ska kunna drivas under fredstida krissituationer och höjd beredskap samt ger myndigheterna i uppdrag att gemensamt vägleda kommuner, va-organisationer, länsstyrelser och andra berörda aktörer i arbetet med att planera och genomföra beredskapsåtgärder enligt vattentjänstlagen. Uppdraget bör samordnas av Livsmedelsverket.	Utredningen har identifierat punkterna nedan som områden där det behövs vägledning eller föreskrifter. • <i>Åtgärder för erforderlig reservkapacitet, till exempel planering av reservvatten (redundans).</i> • <i>Nödvattenförsörjning och alternativ hantering av avlopp (ersättningstjänster).</i> • <i>Prioritering av angelägna allmänna intressen vid reducering av den ordinarie kapaciteten.</i> • <i>Säkerställande av tillgång till kritiska varor och reservdelar i bristsituationer (försörjningsberedskap).</i> • <i>Åtgärder för att kunna återställa funktionen i den allmänna va-anläggningen efter skadefall (reparationsberedskap).</i> • <i>Kontinuerlig övning och utbildning utifrån planerade beredskapsåtgärder.</i> De stämmer väl överens med de punkter som Svenskt Vatten identifierat behöver förtydligas ytterligare i nästa steg för att va-organisationerna ska veta vilka planeringsförutsättningar de ska utgå ifrån. Arbetet med dessa vägledningar behöver komma i gång snarast. För att skapa planerbarhet föreslår Svenskt Vatten att planeringen utgår från att va-verksamheten ska kunna bedrivas som normalt under två veckor med endast egna tillgängliga resurser. Normalsituationen är planerbar för alla va-verksamheter och två veckor följer av förslaget för kommunernas försörjningsberedskap i SOU 2024:65 Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig. När en kris inträffar kan den tiden utökas genom de beslut och åtgärder som vidtas,
--	--

	helt beroende på vilken situation som uppträder. I samband med upprättande av vägledning, och i förekommande fall föreskrifter, är det viktigt att en konsekvensanalys genomförs där kostnaderna för åtgärderna beräknas. Det behöver också tydliggöras var gränsen går mellan det som ska belasta va-kollektivet och de åtgärder som ska finansieras på annat sätt. Svenskt Vatten anser att åtgärder som syftar till att hantera höjd beredskap och krig inte ska finansieras genom va-avgifter, utan genom statens satsningar på civilt försvar. De kan inte ses som nödvändiga kostnader i vattentjänstlagens mening då de syftar till att ge alla medborgare stöd, oavsett om de ingår i va-kollektivet eller inte.
--	---

8.4.3 Stärkt nationell laboratorieförmåga

Bedömning: Staten behöver stödja kommunerna med analyser under fredstida krissituationer och höjd beredskap för att säkra dricksvattnets kvalitet. Den nationella förmågan att genomföra kemiska dricksvattenanalyser och analyser av radioaktiva ämnen i dricksvatten behöver stärkas. Förslag: Regeringen ger Livsmedelsverket i uppdrag att i samverkan med SVA och FOI etablera en nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser.	De senaste årens händelser kopplat till dricksvattenanläggningar accentuerar behovet av att denna förmåga finns snabbt tillgänglig för va-organisationerna. Arbetet med att etablera en nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser har redan påbörjats och det är viktigt att Livsmedelsverket får de resurser som behövs för att även utveckla analysmetoder så att det går att få väldigt snabba svarstider. Svenskt Vatten stödjer förslaget att Livsmedelsverket ges ett uppdrag att utreda förutsättningarna att komplettera det nationella beredskapslaboratoriet för dricksvatten med förmåga för radiologiska och nukleära analyser.
---	--

8.4.4 Kvalitetskrav för hygienvatten

Bedömning: Staten behöver stödja kommunerna med kunskap kring användningen av hygienvatten under fredstida krissituationer och höjd beredskap för fungerande avloppshantering. Ett klarläggande skulle skapa tydligare planeringsförutsättningar och stärka kommunernas beredskap. Förslag: Regeringen ger Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten i uppdrag att gemensamt utreda behov och ta fram kvalitetskrav för hygienvatten.	Ett arbete pågår redan med fokus på Krigsvatten. Svenskt Vatten vill framföra att det är viktigt att nödvändiga resurser tillförs detta arbete, och att alla aspekter av dricksvatten och dess kvalitetskrav i olika situationer beaktas. Terminologin bör samordnas och fastställas.
---	--

8.4.5 Åtgärder inom miljö- och livsmedelsområdet

Bedömning: Staten behöver stödja kommunerna med relevanta åtgärder inom bland annat livsmedelskontrollen och miljötillsynen i syfte att säkerställa att allmänna va-ledningar hålls i sådant skick att risken för in- och utläckage minimeras. Förslag: Regeringen ger Livsmedelsverket och Naturvårdsverket i uppdrag att se över vilka åtgärder myndigheterna kan vidta, inom sina respektive ansvarsområden, för att säkerställa att allmänna va-ledningar håller god kvalitet.	Svenskt Vatten vill till detta förslag betona vikten av utredningens lydelse om att <i>”myndigheternas arbete sker samordnat så att det resulterar i samverkande krav gentemot de olika aktörerna. För att underlätta kommunernas arbete behöver myndigheterna samordna eventuella nya krav, uppföljning och stöd.”</i> Det är nödvändigt att samordningen sker så att rätt prioriteringar görs redan på myndighetsnivå utifrån avvägningar av nytta i förhållande till kostnader. Eventuella åtgärder bör också ta hänsyn till de regelverk som införs som konsekvens av dricksvattendirektivet och avloppsdirektivet.
--	--

8.4.6 Stöd och uppföljning av länsstyrelsen

Bedömning: Kommunerna behöver stöd från länsstyrelsen i att genomföra de beredskapsåtgärder som förslaget till beredskapsanpassning av vattentjänstlagen innebär. Länsstyrelsen behöver i sin tur information från ansvariga centrala myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser för att kunna ge ett relevant underlag till kommunerna. Samverkan och	Förslaget innebär ett välkommet förtydligande av Länsstyrelsernas roll som stöd till kommunernas va-organisationer. Svenskt Vatten vill framföra att den bild som finns idag bland många av va-organisationerna är att Länsstyrelserna generellt sett inte har kapacitet och kompetens för denna uppgift idag.
---	--

informationsutbyte mellan berörda aktörer stärker beredskapsförmågan på alla nivåer. Förslag: Länsstyrelserna ges i uppgift att stödja, följa upp och analysera kommunernas beredskapsåtgärder enligt vattentjänstlagen. I uppgiften bör ingå att särskilt stödja kommunerna med underlag inför kommunens bedömning av vilka verksamheter som kan behöva prioriteras vid driften av de allmänna va-anläggningarna under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Statliga myndigheter bör åläggas att bistå länsstyrelsen med information.	Det kommer krävas en motsvarande resurstilldelning i relation till uppdraget till landets Länsstyrelser för att bli det stöd som förslaget avser.
--	--

8.4.7 Rapportering till vägledande myndigheter

Bedömning: Livsmedelsverket och Naturvårdsverket behöver följa hur det kommunala beredskapsarbetet och länsstyrelsens stöd till detta utvecklas för att anpassa sin vägledning efter detta. Förslag: Länsstyrelserna ges i uppgift att årligen rapportera kommunernas beredskapsåtgärder till Livsmedelsverket och Naturvårdsverket, jämte en bedömning av effekten av vidtagna åtgärder.	Svenskt Vatten ser en risk att detta förslag innebär att kommunerna och va-organisationerna åläggs att göra arbetet, medan Länsstyrelserna rapporterar vidare. Det är viktigt att den föreslagna rapporteringen ska göras av Länsstyrelsen utifrån myndighetens samlade bild och det befintliga underlag som finns hos myndigheten i annat insamlat underlag.
---	---

9. Stimulera kommunal samverkan

9.1.5 Samverkan genom gemensam va-taxa

Om de samlade kostnaderna inom ett samverkansområde låg till grund för avgifternas uttag skulle administrationen kunna förenklas och en utjämning av debiterade va-avgifter, mellan de samverkande kommunerna, kunna åstadkommas. Särskilt vid samverkan mellan stora och små kommuner anses detta få betydelse. En liten höjning av va-avgiften i en storstadskommun skulle kunna minska behovet av avgiftshöjningar i små kommuner inom samverkansområdet.	Svenskt Vatten anser att det borde vara möjligt för kommuner som samverkar att fatta beslut om att gemensamt finansiera hela va-verksamheten inom sitt gemensamma geografiska område. Det finns för- och nackdelar med en sådan modell, men att skapa större kollektiv bör rimligtvis minska den administrativa bördan och öka den gemensamma betalningsförmågan. Administrativt skulle organisationen inte
---	--

En gemensam taxa har i och för sig ansetts kunna vara förenligt med regeringsformen. Frågan berörs dock inte uttryckligen i utredningens direktiv. Detta kan också sägas om ett flertal andra frågor som utredningen valt att inte gå vidare med. Utredningen har därför valt att inte heller gå vidare med denna fråga.	behöva hålla isär alla ingående kommuners va-redovisning i separata redovisningsenheter och en ökad gemensam betalningsförmåga kan var viktigt vid upptagande av lån till va-verksamheten och minska kostnaderna för lån. Svenskt Vatten anser att regeringen bör ta initiativ till att utreda för- och nackdelar med att möjliggöra en gemensam va-taxa för kommuner som samverkar genom en gemensam va-organisation och de rättsliga förutsättningarna för detta.
---	---

11 Främja god va-ekonomi

11.2 Investeringsplan blir krav

Förslag: Kommunen ska ha en plan för investeringar och förvaltning av de tillgångar som ingår i den allmänna va-anläggningen. Kommunfullmäktige beslutar om antagande och ändring av en investeringsplan och ska varje mandatperiod pröva om planen är aktuell. Planen ska innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behövs för att ordna och driva va-anläggningen och utgifter för dessa åtgärder.	Förslag till förtydligande: Kommunen ska ha en plan för investeringar och tillgångsförvaltning av de tillgångar som ingår i den allmänna va-anläggningen Förvaltning syftar till driftåtgärder och inte investeringsåtgärder. Vägledningen blir viktig, det får inte bli på en sådan detaljerad nivå att Kommunfullmäktige måste besluta om planen för varje liten ändring eller omprioritering i investeringsbudgeten.
--	--

11.3 Utvidgad särredovisning

Bedömning: Utredningen har övervägt ett krav på särskild revision av va-verksamhetens redovisning för att ge ytterligare incitament att förbättra särredovisningen, men bedömer att nackdelarna överväger.	Svenskt Vatten förordar att kommunal va-verksamhet ska ha samma förutsättningar och kravbilder oavsett hur kommunen valt att organisera sin va-verksamhet. Därav följer att Svenskt Vatten i denna fråga har en avvikande mening jämfört med det som framförs i utredningen rörande revision och anser att även va-verksamheter som bedrivs i kommunal förvaltning ska
--	--

	omfattas av revision på samma sätt som för de kommunal va-bolagen.
--	--

11.4.1 Funktion som vägleder i va-ekonomiska frågor

Bedömning: Det bör finnas en särskild funktion som utvecklar god redovisningssed och vägleder i va-ekonomiska frågor utifrån vattentjänstlagen och hur den förhåller sig till övriga tillämpliga regelverk.	Svenskt Vatten instämmer i utredningens bedömning och avser att ta initiativ till en sådan funktion med förhoppningen att det får stöd i den fortsatta beredningen av detta betänkande.
--	---

12 Tillräckligt avgiftsuttag

Förslag: Ett överskott inom allmän va-verksamhet ska utjämnas inom skälig tid.	Svenskt Vatten stödjer utredningens förtydligande att överskott kan utjämnas inom en femårsperiod. Det är en utökning med dagens praxis om tre år. Eftersom underskott inte regleras i LAV så finns inga förslag eller rekommendationer rörande det. Tidigare praxis har utgått från att både överskott och underskott ska utjämnas inom tre år. Med utredningens förtydligande om att överskott kan utjämnas över fem år vill Svenskt Vatten framföra att det i den fortsatt beredningen bör övervägas att förtydliga även vad som gäller vid underskott. Svenskt Vatten förordar dagens praxis om tre år när det gäller underskott, med en möjlighet att besluta i kommunfullmäktige om en förlängd tid för särskilda kostnader som uppkommit, exempelvis regresskostnader efter översvämningar. Ett sådant beslut ska följas av en tydlig ekonomisk särredovisning av det aktuella underskottet och hur intäkter tas in för att täcka det under de fem åren. Att ha möjligheten att bedriva va-verksamheten med underskott över en hel mandatperiod är inte önskvärt, därav
---	---

	orsaken att hålla kvar vid praxis tre år i grunden.
--	---

13 Ett nationellt va-investeringsprogram

Förslag: Ett nationellt va-investeringsprogram inrättas där staten och kommunerna tillsammans höjer ambitionsnivån i syfte att öka robustheten i leveransen av vattentjänster. Inom programmet får statlig medfinansiering i form av investeringsbidrag ges för beredskaps- och klimatanpassningsåtgärder. Utredningen föreslår 1 miljard kronor per år i investeringsbidrag som statlig medfinansiering. Bidrag ska kunna sökas av respektive kommun. För såväl beredskaps- som klimatanpassningsbidrag föreslår utredningen att bidragets nivå görs beroende av att kommunen visar att man har en förnyelsetakt som motsvarar en procent per år, eller visar att den förnyelsetakten successivt kommer att uppnås under en period om tjugo år. Det betyder att ett eventuellt investeringsgap måste tas igen med minst en tjugondel per år och att förnyelsetakten är en procent senast efter 20 år. Efter respektive år kan det utvärderas om ambitionen på en tjugondel har klarats av. Utredningen föreslår att de båda bidragens storlek också görs beroende av att kommunen visar att för beredskaps- respektive klimatanpassningsåtgärderna nödvändiga ersättningsinvesteringar utförs utan statlig medfinansiering. Om båda kriterierna är uppfyllda får kommunen 100 procent av beredskapsinvesteringen ersatt. Om ett av kriterierna är uppfyllt får kommunen ett bidrag som motsvarar 75 procent av in-	Svenskt Vatten välkomnar förslaget till nationellt investeringsprogram, men anser att kriterierna för bidraget inte är utformade för att uppfylla en god ekonomisk hushållning. Kravet att ha 1%, eller inom 20 år nå 1%, förnyelsetakt innebär staten tvingar kommuner som gjort en grundlig analys av sitt behov att överinvestera i va-ledningssystemen för att få full ersättning. Det är fel tänkt och kriteriet borde ersättas med krav på en väl genomarbetad förnyelseplan där åtgärder sedan beslutas och genomförs i enlighet med den. Svenskt Vatten vill betona skrivningen om bidragen rörande bidragens nyttjande: <i>Utredningen anser det lämpligt att kommunen, som beslutar om taxor och investeringsplaner med mera, ska söka bidragen. Bidragen ska dock oavkortat förmedlas vidare till va-organisationerna.</i> Det ska således inte göra någon skillnad i vilken form kommunen valt att bedriva sin va-verksamhet. Förvaltning, bolag eller kommunalförbund, pengarna ska oavkortat gå till va-organisationen. Det är önskvärt att en justering görs så att det är den ansvariga va-organisationen som kan ansöka om bidragen, oaktat var va-huvudmannaskapet ligger, för att undvika onödig administration.
---	--

vesteringen. Om inget av kriterierna är uppfyllt ges ersättning med 50 procent. En nödvändig förutsättning för bidrag till klimatanpassningsåtgärder är att kommunen visar att avgifter debiteras för bortledning och rening av vatten från allmän platsmark i enlighet med 27 och 28 §§. Vidare ska bidrag för klimatanpassningsåtgärder inte heller kunna utgå för åtgärder som behövs på grund av kommunala planbeslut och bygglovsbeslut. Det förutsätts därför att kommunen noggrant redogör för de kommunala planbeslut och bygglovsbeslut som har relevans för åtgärderna och behoven av dem. Om alla kriterier för klimatinvesteringar är uppfyllda ska bidraget motsvara 75 procent av klimatinvesteringen. Om ett av de kriterier som avser förnysetakt respektive nödvändiga ersättningsinvesteringar är uppfyllda kan bidraget bli högst 50 procent. Om inget av de två kriterierna är uppfyllt kan bidraget bli högst 25 procent. De föreslagna bidragsnivåerna utgår från en analys av investeringsbehovet nationellt och bör återkommande revideras utifrån förnyad analys.	
--	--

Anders Almgren
Ordförande
Svenskt Vatten AB:s styrelse

Pär Dalhielm
VD
Svenskt Vatten AB